

**Undersøkelse av automatisk fredete kulturminner (bosetningsspor)
Reguleringsplan for Langhus skole
Langhus, 122/1, m.fl., Ski kommune, Akershus**

Rapport ved Lil Gustafson

Bakgrunn

I forbindelse med planlagte utbyggingen av Langhus skole foretok Akershus fylkeskommune 13.-17. november 2000 registrering i form av maskinell flateavdekking av åkerarealet samt leting på overflaten etter synlige kulturminner i skogsområdet (rapport ved David Hill). I åkeren ble et areal på ca. 4 mål sjaktet, noe som utgjør ca. 10% av det totale dyrkede området. Området skråner mot vest, og undergrunnen består av blåleire med innslag av sand og grus. På det høyeste punkt, en flate med sand og grus, ble det avdekket to mulige kokegroper. På grunn av terreng og undergrunn var det regnet med at alle automatisk fredete kulturminner var påvist, slik at det ikke var nødvendig med ytterligere maskinell avdekking. De to gropene markerte seg som mørke kullholdige runde/ovale flekker med følgende mål; R 1: 1,2x0,8 m, R 2: 1x0,8 m.

Dispensasjon fra kulturminneloven, ble gitt av Riksantikvaren i brev av 27. februar 2001 etter anbefaling fra Akershus fylkeskommune og UKM Oldsaksamlingen. Det ble stilt krav om en arkeologisk undersøkelse. Reguleringsplanen ble vedtatt 25. april 2001 og utgravning bestilt i brev av 21. mai 2001 fra Ski kommune. Vedtak etter § 10 angående kostnader for undersøkelsen ble sendt i brev fra Riksantikvaren 29. mai 2001, aksept av budsjettet oversendt fra Ski kommune 12. juni 2001. Utgravningen ble foretatt 13. juni 2001.

Området

Området er en åker rett vest for Langhus skole avgrenset av skolen i øst og Vevelstadvegen i vest. Funnene ligger på en høyde i åkeren, med utsikt mot vest til tunet på Langhus gård. Undergrunnen er grus og sand.

I forhold til den kjente jernalderbosetningen i Ski kommune er dette et utkantstrøk. Nærmeste fornminne er en skålgropstein på Ramstad, ca. 1 km mot sør. Denne gården og Vevelstad som har ligget lengre nord, har begge navn av "jernaldertype", men ingen funn og fornminner er kjent i nærområdet.

"Bosetningsspor" i form av ildsteder/kokegroper funnet ved avdekking av åkerjord, er vanlige kulturminner i Akershus. I Follo er de fleste undersøkelser foretatt i søndre del, særlig i Ås kommune (på gården Moer og langs Rv 152, Korsegården-Frogn grense), men også i Frogn og Vestby. Det er relativt få undersøkelser foretatt i Ski kommune, og ingen i nordre del av kommunen, Langhus.

Undersøkelsen

De to kullområdene hadde ligget eksponert siden de ble avdekket høsten før. Antagelig var de ikke påført annen skade enn den som allerede var gjort ved tidligere pløying og den maskinelle avdekking av åkerjorden.

Begge strukturer ble rensset, tegnet og fotografert. Deretter snittet og profilen ble dokumentert. Det ble tatt ut kullprøver.

R1 hadde tilnærmet rund form med diam 0,8-0,9 m. Profilen viste en jevn avrundet bunn, ca. 20 m dyp. Gropa inneholdt mørk, feit, kullholdig jord, men ikke særlig mange kullbiter (i forhold til R 2), dessuten 10-15 nevestore stein som muligens er ildpåvirket, men dette var ikke tydelig. Den vestre delen av gropa var mer kullfarget enn den østre. I vest var det også mulig rødbrent sand.

R2 hadde en ujevn oval form, og var skadet i vestre del, antagelig er nesten halvdel av gropa fjernet her, mål var l. 1,3m, br. 0,7m. Profilen viste at den var 0,3 m dyp med nokså flat bunn. Innholdet var heterogent, ved at det i vest var meget kull, til dels store kullbiter, mens det i øst var mindre kull i brun, feit jord. I vest var det mulig rødbrent sand. I gropa var det 10-15 nevestore stein, dels brudd, hvorav noen var tydelig ildpåvirket.

Ingen av gropene var sikre "kokegrop" av den typiske jernalderformen, med et klart kullag i bunnen dekket av skjørbrante stein. Den skjeve fordelingen av kullholdig jord spesielt i R 2 gjør tolkningen usikker, kan det være en brent rot? Det antas at det dreier seg om ildsteder, og C14-analyse på kull vil datere dem. Det ble ikke gjort andre funn i løpet av utgravningen.

Elever ved Langhus skole besøkte utgravningen.

Analyser

Analyse av kullprøvene viser at det hovedsakelig var gran. I R 1 var det bare gran, mens det i R 2 også var bjørk og eier (vedlegg).

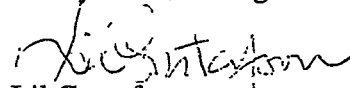
C14-dateringene viser at det er brent i begge groper i sein middelalder, ca. 14-1500-tall, R 2 muligens litt yngre enn R 1, men de kan også være samtidige (vedlegg).

Avsluttende kommentar

Langhus gård (betyr lañghusene, flertall) er i følge bygdeboka utskilt fra gården Foss. Denne gården antas å være tatt opp i slutten av vikingtid, og Langhus stammer derved fra middelalderen (Schou, b. 2, 1990, s. 19, 75f). De eldste skriftlige kilder hvor gården er nevnt er fra 1400-tallet (1439, 1494). En vanlig oppfatning er at gårder som eksisterte på dette tidspunkt må være eldre enn Svartedauen (1350). Gården ble ikke lagt øde i forbindelse med pesten (Schou 1990, b. 2, s. 193, 196).

C14-dateringene av gropene skulle tyde på at det ikke var åker her før dateringstidspunktene. Det kan tenkes at gropene har sammenheng med rydding av åkeren. Det er litt forbausende at en åker relativt nær tunet ikke var ryddet før tidligst 1400-tall, siden gården må stamme fra før 1350.

Oslo 12.11.01

Lil Gustafson

Litteratur:

Schou, Terje: Ski og Kråkstad inntil omkring 1500. B. 2 Middelalderen. Ski 1990.

LISTE OVER KULLPRØVER

R1. Prøve 1. Fra toppen (gran)

R1. Prøve 2. Fra bunnen (gran) - C14-datert 1425-1475 e.Kr.

R1. Prøve 3. Fra bunnen (gran)

R2. Prøve 1. Fra toppen (bjørk, einer, mulig gran)

R2. Prøve 2. Stokk 1, tilskåret (gran) - C14-datert 1440-1635 e.Kr.

R2. Prøve 3. Ett stykke (gran)

R2. Prøve 4. Fra bunnen (gran)

FOTOLISTE

CF 25583

10. oversikt over kullflekkene mot SV, R1 i forgrunnen

11. oversikt mot NØ, R2 i forgrunnen

12. profil R 2, mot NØ

13. samme

14. samme

15. Profil R 1, mot NØ

16. samme

17. Begge gropene snittet. Mot NØ

18. Begge gropene snittet. Mot N

19. Begge gropene snittet. Mot NØ

20. skolebarn samler kullbiter

21. skolebarn samler kullbiter

22. Oversikt, skolebarn samler kullbiter, Langhus gård i bakgrunnen. Mot NV

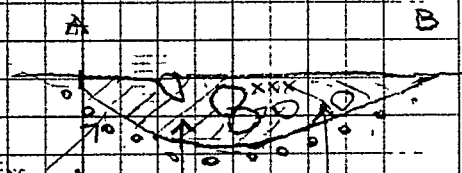
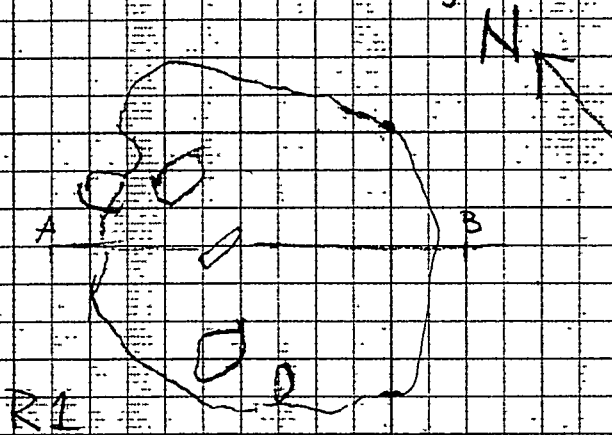
Vedlegg:

Plan- og profiltegninger

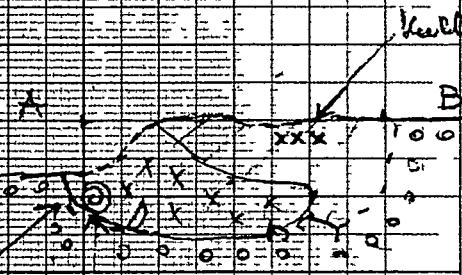
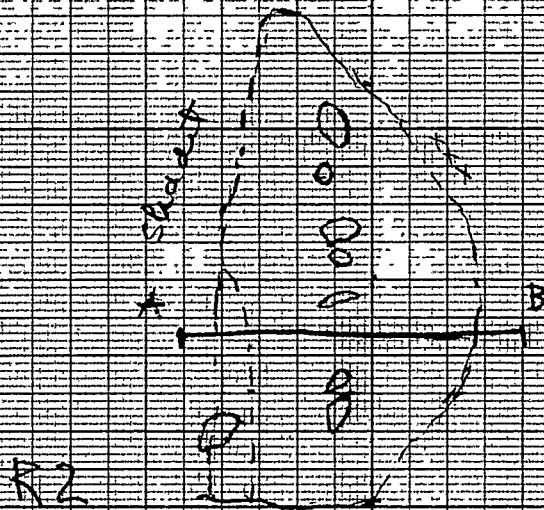
Treslagsbestemmelser ved Helge I. Høeg

Dateringsrapport ved Laboratoriet for radiologisk datering, NTNU, Trondheim.

Langhus, 122/1, Ski k. Akershus
 Ildskeder. Plan og profiltegninger

rødt brunt sand?   // lysere brun
 // mørk kullholdig feit jord
 xxx kull
 10-15 Stein noen idpærket

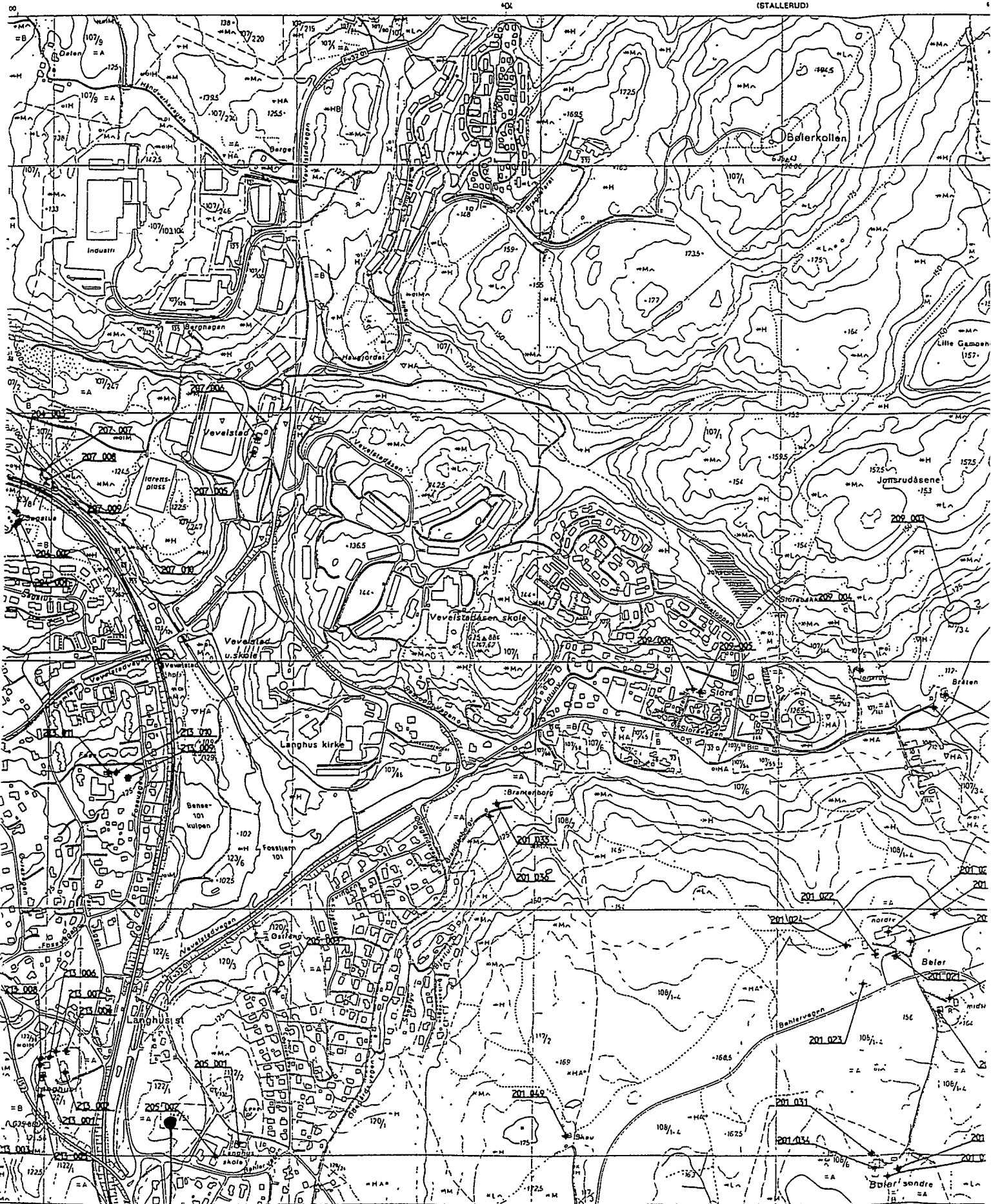
kull på overflaten
 eller del øst
 xxx 100
 50
 brunt sand?
 brunt støkk (1)
 // brun, feit jord
 m. litt kull
 xxx mørk kull
 noen ubrente

m 1-20 1 m

13/6-01 W g

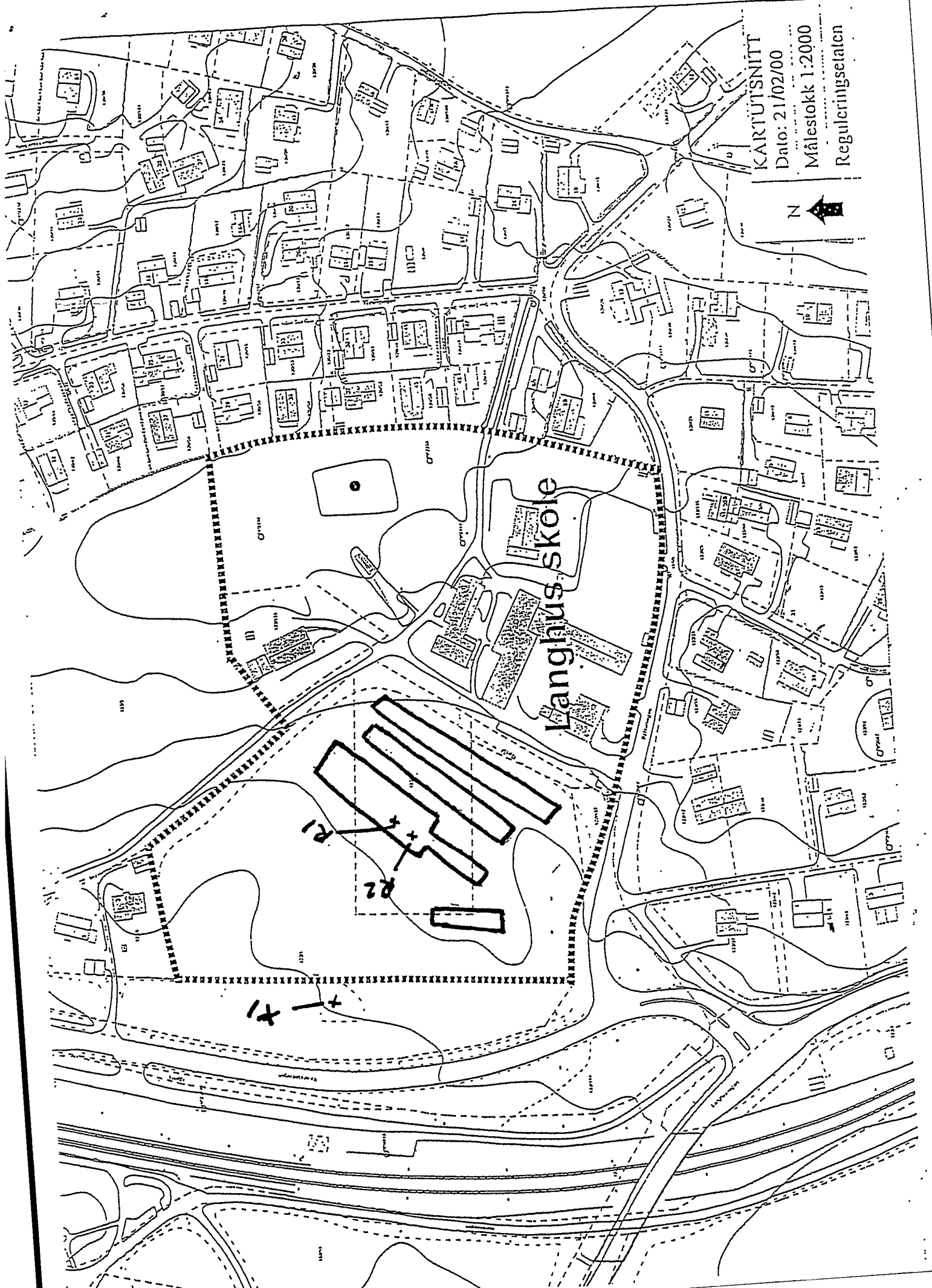
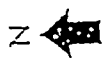
15-20 ueyestore stein
 noen tydelig skjorbrunt

KRETS NR.	KRETS
0201	LANGH
0204	LANGH
0205	LANGH

utgraving

KARTUTSNITT
Dato: 21/02/00
Målestokk 1:2000
Reguleringsetaten

Langhus skole

R1

R2

R1

Høeg - Pollen, 876 842 262,
Helge Irgens Høeg,
Gloppeåsen 10,
3261 LARVIK

Larvik, 26/6-01.

Til Lil Gustafson.

Analyse av 8 kullprøver fra ildsteder ved Langhus skole, Langhus, 1221, Ski kommune, Akershus.

R 1, Pr. 1, topp.

Det ble bestemt 40 biter. Alle var Picea (gran).

R 1, Pr. 2, bunn.

Det ble bestemt 40 biter. Alle var Picea (gran).

R 1, Pr. 3, bunn.

Det ble bestemt 5 biter. Alle var bark, ubestemt.

R 2, Pr. 1, topp.

Det ble bestemt 40 biter. Av disse var 25 Betula (bjerk) og 15 Juniperus (ener). Disse siste kan ha vært Picea, men jeg så ikke harpikskanaler.

R 2, Pr. 2, ett stykke, stokk 1.

Det ble bestemt 1 bit. Den var Picea (gran).

R 2, Pr. 3, ett stykke.

Det ble bestemt 1 bit. Den var Picea (gran).

R 2, Pr. 4, bunn.

Det ble bestemt 40 biter. Alle var Picea (gran).

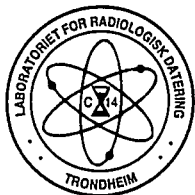
R 2, Pr. 5, pose 1.

Det ble bestemt 20 biter. Alle var Picea (gran).

R 2, Pr. 5, pose 2.

Det ble bestemt 40 biter. Av disse var 18 Picea (gran) og 22 Betula (bjerk).

Helge Irgens Høeg

LABORATORIET FOR RADIOLOGISK DATERING

Adr.: UNIT/NTH - Fakultet for fysikk og matematikk
Sem Sælandsv. 5, 7034 Trondheim. Telefon 73 59 33 10. Telefax 73 59 33 83.

DATERINGSRAPPORT

Oppdragsgiver: Gustafson, Lil
UKM/Oldsaksamlingen
Postboks 6762 St. Olavs plass, 0130 Oslo

DF-3418

Lab. ref.	Oppdragsgivers ref.	Materiale	Datert del	^{14}C alder før nåtid	Kalibrert alder	$\delta^{13}\text{C}$ ‰
T-15425	R1, prøve 2, Langhus Ski, Akershus	Trekull Gran	5.3 g	455 ± 60	AD1425-1475	-26.1*
T-15426	R2, prøve 2, Langhus Ski, Akershus	Trekull Gran	4.6 g	385 ± 70	AD1440-1635	-26.1*

Dato: 22 OCT 2001

Laboratoriet for Radiologisk Datering

Fred H. Skogseth

Steinar Gulliksen

Langhus 122/1, Ski K. Akershus
Utgravning 13. juni 2001

Foto 22. Skolebarn ved ildstedene. Langhus gård (tenitt)
f.v. Tatt mot NV.

Foto 10. ildstedene reiset fram. R 1 i forgrunnen
Tatt mot SV.

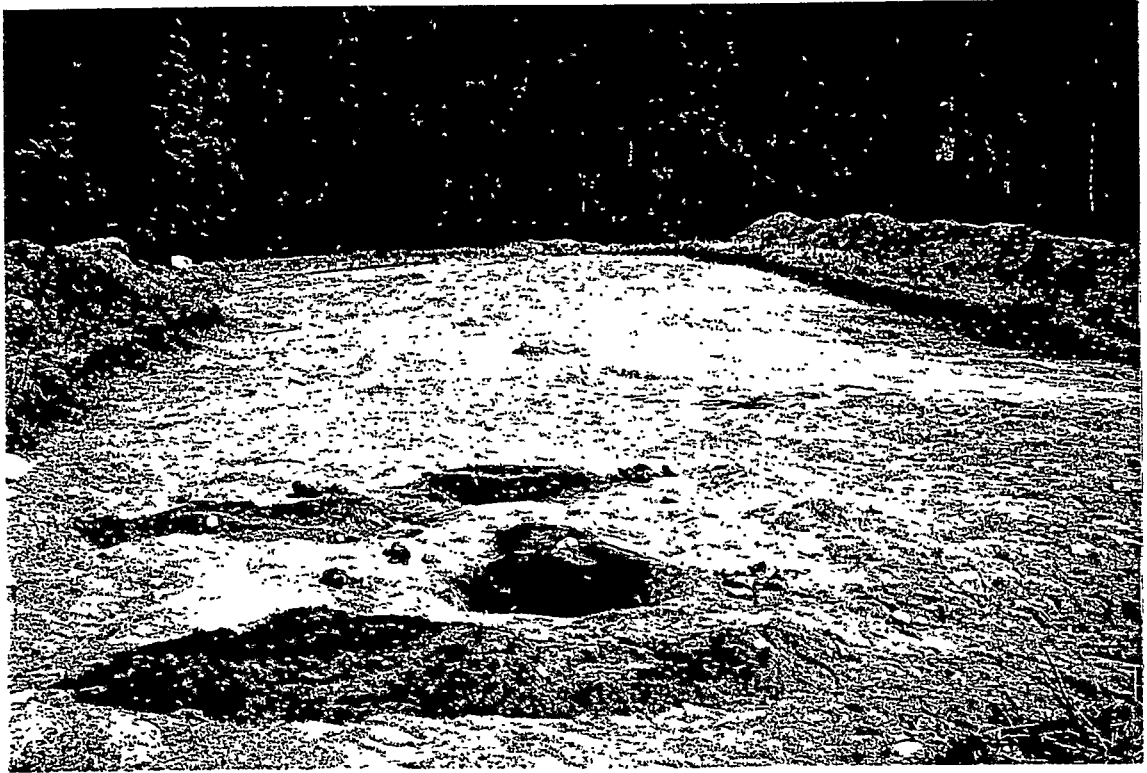

Foto 17 Begge gropes snittet. Mot NØ
R2 i forgrunnen

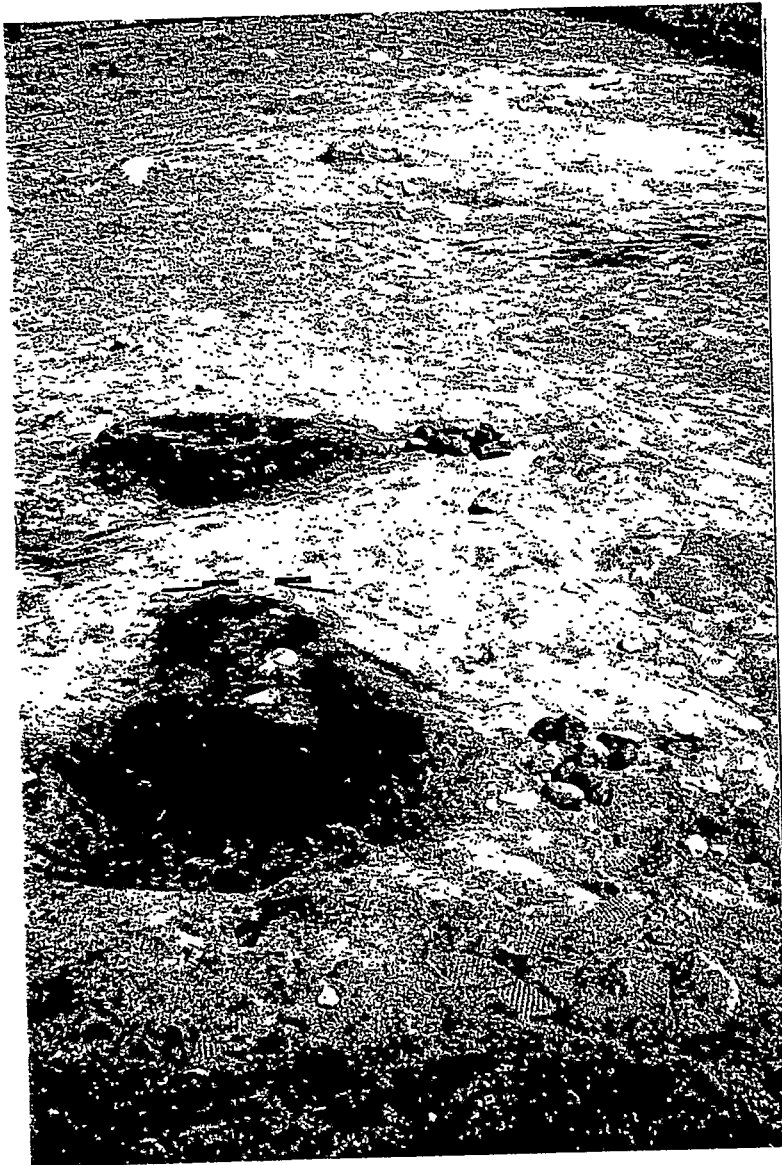

Foto 19
Begge gropes snittet
Mot NØ
R2 i forgrunnen

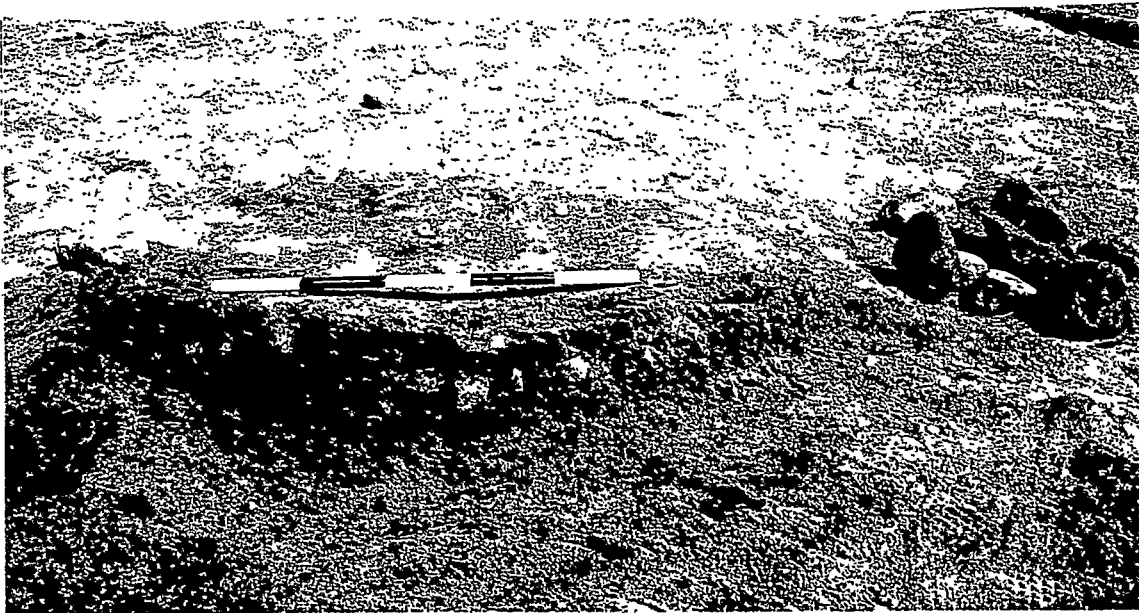

Foto 16
R 1 snittet
Nøst 198

Foto 14
R2 snittet
Nøst 198

Foto 20
Skolebarne
Sauler
Kull